

جغرافیا و آمایش شهری - منطقه‌ای، شماره ۱۲، پاییز ۱۳۹۳

وصول مقاله: ۱۳۹۲/۷/۱۶

تأیید نهایی: ۱۳۹۳/۱/۲۵

صفحات: ۱۶۸ - ۱۵۱

ارزیابی عملکرد اجتماعی، فرهنگی طرح تجهیز و نوسازی و یکپارچه سازی اراضی شالیزاری مورد شناسی: دهستان قره طغان شهرستان نکا

دکتر خدیجه بوزرجمهری^۱، الهه انزایی^۲

چکیده

بررسی کشاورزی پایدار و زیرنظام‌های آن به منظور شناخت و آگاهی بیشتر از وضعیت این نظام‌ها و تدوین راهبردها و برنامه‌های مناسب برای نیل به توسعه کشاورزی پایدار اهمیت اساسی دارد. هدف اصلی این تحقیق مطالعه اثرات اجتماعی، فرهنگی طرح تجهیز، نوسازی و یکپارچه‌سازی اراضی شالیزاری و ارزیابی میزان موفقیت آن از لحاظ شاخص اجتماعی، فرهنگی از دیدگاه کشاورزان و کارشناسان می‌باشد. جامعه آماری تحقیق شامل دو گروه مطالعاتی می‌باشد. ابتدا روستاهایی می‌باشند که در اراضی آن‌ها طرح تجهیز، نوسازی و یکپارچه‌سازی اراضی شالیزاری اجرا شده‌است که تعداد آن‌ها ۹ روستا از دهستان قره‌طغان می‌باشد که واقع در بخش مرکزی شهرستان نکا در استان مازندران می‌باشد که به عنوان روستاهای هدف تحقیق جهت ارزیابی طرح در نظر گرفته شده‌است. گروه بعدی کارشناسانی می‌باشند که طرح توسط آن‌ها طراحی یا اجرا شده و یا به شکلی در طرح اجرا شده، مسئولیت داشتند. متغیر مستقل تحقیق، شاخص‌های بعد اجتماعی و فرهنگی طرح مورد نظر و متغیر وابسته، موفقیت طرح از بعد اجتماعی-فرهنگی می‌باشد. روش تحقیق توصیفی و تحلیلی می‌باشد. داده‌های مورد استفاده در این مطالعه حاصل عملیات میدانی و پرکردن پرسشنامه از کل ۲۶۰ بهره‌بردار در منطقه مورد مطالعه و ۶۸ کارشناس متخصص در طرح می‌باشد. نتایج تحقیق نشان می‌دهد، در حالی که کارشناسان اعتقاد دارند که اجرای طرح، از لحاظ بعد اجتماعی-فرهنگی موفق بوده، ولی به نظر کشاورزان اجرای طرح از این بعد، ناموفق بوده‌است. ضریب همبستگی بعد اجتماعی و فرهنگی ۰/۰۷۲- می‌باشد. بنابراین بین دیدگاه کشاورزان و کارشناسان در میزان موفقیت طرح از بعد اجتماعی و فرهنگی، همبستگی وجود ندارد.

کلید واژگان: عملکرد اجتماعی، فرهنگی - تجهیز و نوسازی - اراضی شالیزاری - یکپارچه سازی اراضی - دهستان قره‌طغان.

مقدمه

از آنجایی که اجرای طرح، زندگی اجتماعی یک منطقه را به شدت تحت تأثیر قرار می‌دهد، ضروری است همکاری همه ارگان‌هایی که به نحوی با توسعه روستایی وظایفی دارند، در این راستا بسیج شوند. هیأت اجرایی طرح به سرپرستی واحدهای آب و خاک و بنیاد مسکن (به هماهنگی با طرح‌های هادی روستایی)، اداره ثبت اسناد و املاک (به حل مسائل جابجایی مالکیت در اثر یکپارچه‌سازی)، مؤسسه تحقیقاتی برنج کشور به دلیل نیاز به تحقیق در جهت رفع مشکلات کلی، عملیات را هدایت نماید (عادل‌نسب، ۱۳۸۶: ۲). آنچه که مسلم است، کشاورزی ایران با بافت سنتی و واحدهای خرد دهقانی به ویژه در مناطق شمالی کشور، قادر به تأمین مواد غذایی جامعه نخواهد بود، مگر آن که در طی نمودن پلکان ترقی در اندیشه دسترسی به کشاورزی پیشرفته‌ای باشیم که اندازه قطعات آن در مقیاس اقتصادی توجیه‌پذیر و از حیث اجرای سیاست‌های نوین بخش مثل مکانیزاسیون امکان‌پذیر باشد. هر چند که قوی‌ترین جنبه برنامه یکپارچگی اراضی، ساختار سازمانی آن است که به‌طور وسیعی با شرایط اجتماعی، اقتصادی، اکولوژیکی و فرهنگی جامعه ارتباط دارد. لیکن برخی از محققین معتقدند که حرکت به سوی تجهیز، نوسازی و یکپارچه‌سازی اراضی نیاز به قانون جدید ندارد. در حالی که مستلزم تدبیر سیاست‌ها و تمهیداتی است که انگیزه‌های لازم را برای کشاورزان در پی آورد. از این رو ماهیت طرح مذکور، اصالتاً فرهنگی است و بر جنبه‌های پذیرش توسط کشاورزان اشارت دقیق و عمیق دارد. بنابراین تحقق مطلوب این رویکرد اساسی در گرو ترویج و درک مزایا و شیوه‌های اجرای یکپارچگی توسط روستاییان از طریق بهره‌مندی از مواهب آموزش است. (فاتحی‌عبدالملکی، ۱۳۸۱: ۳).

هدف از این تحقیق بررسی و ارزشیابی اجرای طرح در منطقه، به‌ویژه در دهستان مورد مطالعه است و این که آیا اجرای طرح باعث رضایت کشاورزان گردیده‌است؟

بیان مسأله

تجهیز و نوسازی اراضی شالیزاری (Assessment Equiping and Modernization Project Rice Lands) به معنای منظم نمودن قطعات نامنظم و غیرهندسی به همراه ساخت و اجرای شبکه آبیاری و زهکشی (عمدتاً خاکی) به گونه‌ای که هر قطعه منظم تسطیح شده و به‌طور مستقل دارای کانال آبیاری به‌منظور آبیاری و کانال زهکشی برای تخلیه زه آب به همراه جاده سرویس مناسب باشد (یعقوبی و یعقوبی، ۱۳۸۶: ۱). الگویی که در اجرای طرح تجهیز و نوسازی مدنظر می‌باشد، آماده کردن زمین است به نحوی که با حداقل هزینه، زمینه برای کاربرد بیشتر ماشین‌آلات در کار زراعت فراهم گردد (سبحانی، ۱۳۷۶: ۸). اگرچه تاکنون یکجاسازی اراضی که طی آن قطعات زراعی خرد و پراکنده، هرچه بیشتر به سوی یکجایی و تمرکز پیش‌رفته و امکان مکانیزاسیون و ارتقاء سطح مدیریتی را به‌طور هم‌زمان فراهم می‌آورد، به دلیل لاینحل ماندن معضلات حاد اجتماعی متأثر از عدم قانون‌مندی طرح، تحقق نیافته‌است، اما اجرای این طرح در اراضی شالیزاری سنتی با تسطیح و مرتب نمودن اراضی زیر کشت، بهبود شبکه‌های آبیاری و زهکشی، اصلاح خاک‌ها، احداث جاده‌های زراعی و ... منجر به تغییر چهره زمین و استقرار کشت‌وکاری به مراتب کاراتر گشته و به این ترتیب زمین و نیروی کار را بارورتر می‌سازد (عظیمی، ۱۳۸۶: ۱۴). مسأله پراکنش قطعات اراضی، مختص کشور ما نیست و در نظام زمینداری اکثر کشورها با نسبت‌های متفاوت به چشم می‌خورد

قشربندی روستایی را در سه طبقه «استخدامکنندگان»، «تولیدکنندگان مستقل»، و «کارگران» به تفکیک بخش زراعی و غیر زراعی استنتاج کرد. در ایران همانند سایر کشورهای پیرامونی، همجواری نظام‌های اجتماعی مختلف، شکل قشربندی را به صورت مجموعه طبقات و اقشار متفاوت، اما در ارتباط با یکدیگر نمایان ساخته است. جامعه روستایی به طور کلی و جامعه زراعی به طور اخص از این قاعده مستثنا نیست. در جامعه زراعی ایران همجواری نظام‌های زراعی سرمایه‌داری، پیش سرمایه‌داری و انتقالی باعث شده است حداقل با ۹ طبقه زراعی و اقشار درونی آن‌ها روبرو باشیم. این ۹ طبقه عبارتند از: دهقانان مستقل؛ دهقانان استخدامکننده کوچک؛ زمینداران؛ سهم‌بران، مستاجران؛ کشاورزان چندپایگاهی؛ سرمایه‌داران زراعی؛ مدیران؛ متخصصان و کارمندان شرکت‌های زراعی (لهسایی‌زاده، ۱۳۸۷: ۲۶۷). از مشکلاتی که کارشناسان مربوطه در اجرای طرح با آن مواجه هستند، عدم آگاهی کشاورزان با این پروژه و اثرات مثبت آن است. شاید بتوان گفت راه حل اصلی از بین بردن این مشکل تقویت بخش، ترویج در امور کشاورزی به‌ویژه در مورد این طرح می‌باشد (آشکار آهنگر کلایی و همکاران، ۱۳۸۵: ۷). مشکل بعدی در زمینه اختلافات قومی و قبیله‌ای است که در نواحی روستایی وجود دارد. به طور کلی می‌توان گفت اکثر مشکلات اجتماعی در نواحی روستایی را می‌توان با گسترش ترویج در این زمینه حل نمود (کارشناس طرح تجهیز اراضی جهاد کشاورزی ساری، ۱۳۸۹). در اینجا به چند نمونه از مطالعات صورت گرفته در این موضوع می‌پردازیم.

(Rafael & et al., 2002). پیشینه تاریخی توسعه کشورهای پیشرفته حاکی از آن است که بخش کشاورزی در مراحل اولیه فرآیند توسعه اقتصادی، نقش مهمی را جهت نیل به اهداف توسعه ایفا کرده است. پیشینه تاریخی یکپارچه‌سازی به سال ۱۵۵۰ میلادی آلمان بر می‌گردد (افتخاری، ۱۳۷۵: ۳۱). کشورهای پیشرفته جهان با وجود اختلاف در نظام‌های حکومتی، ارزش‌ها، ایدئولوژی‌ها، اعتقادات و نظام اقتصادی، مخالف شیوه‌های بهره‌برداری قطعه‌ای بوده‌اند و برای حل این معضل توسعه و مدیریت روستایی، فرآیند اصلاحات ارضی و سرانجام یکپارچه‌سازی و تجهیز اراضی را یک ضرورت دانسته و به آن پرداخته‌اند (Zipping & et al., 2005). در ایران نیز به علت کوچک بودن مالکیت‌ها و پراکندگی آن، یکپارچه‌سازی و تجهیز و نوسازی اراضی ضرورتی انکارناپذیر جهت گریز از تهدیدهای موجود بر سر راه تولید برنج بوده است (بی نام، ۱۳۷۴).

– اثرات اجتماعی طرح

کشاورزی مهمترین فعالیت اقتصادی در اغلب روستاهای کشور است. از آنجا که هدف غایی علم اقتصاد تأمین مواد غذایی و رفاه عمومی مردم تلقی می‌شود، بنابراین بررسی وضعیت و چگونگی انجام فعالیت‌های کشاورزی در اقتصاد روستایی کشور اهمیت بسیاری دارد (یاسوری، ۱۳۸۶: ۵۸). ساختار طبقاتی و قشربندی اجتماعی در بخش کشاورزی روستاهای ایران در ارتباط با شکل‌بندی اجتماعی کل جامعه و جامعه روستایی است. قشربندی در جامعه روستایی ایران، از دو بخش مجزا اما در ارتباط با یکدیگر تشکیل شده است. از آمار رسمی می‌توان تصویر

جدول ۱: پیشینه موضوع مورد مطالعه

سال	نویسنده	توضیحات
۱۹۷۵	Zaheer	بر اساس مطالعات میدانی انجام شده در بخش وسیعی از هند (بیش از ۸۰ هزار روستا) فرآپای حاصل از یکپارچه‌سازی اراضی کشاورزی در ابعاد مختلف اجتماعی، فرهنگی، اقتصادی و اکولوژیکی چون بهبود مدیریت آب و خاک، صرفه‌جویی در زمان، کاهش هزینه‌های تولید، افزایش درآمد، استفاده از نهاده‌های جدید و ماشین آلات و ... را نام برده و اضافه می‌کند. یکپارچه‌سازی اراضی باعث تحول در زندگی روستایی شده و در نهایت، زمینه را برای دستیابی به اهداف توسعه فراهم کرده‌است.
۱۹۹۶	Huvlenbroeck	پروژه‌های یکپارچه‌سازی شرایط تولید در بخش کشاورزی را تغییر داده و آثاری روی الگوهای تولید، بهره‌وری، زمان مورد نیاز برای کار در مزارع، افزایش درآمد و ... دارد. این آثار از مکانی به مکان دیگر یا از مزرعه‌ای به مزرعه دیگر، می‌تواند متفاوت باشد. از سوی دیگر آن‌ها به این نکته متذکر می‌شوند که ارزیابی طرح‌های یکپارچه‌سازی اراضی در مکان‌ها، چه قبل و چه پس از اجرا، برای مقایسه آثار و عملکرد ضروری بوده و ساخت مدل‌ها و بکارگیری آن‌ها، برای مطالعه و ارزیابی نواحی مورد مطالعه اجتناب‌ناپذیر است.
۲۰۰۵	Ziping	کشورهای پیشرفته جهان، با وجود اختلاف در نظام‌های حکومتی، ارزش‌ها، ایدئولوژی‌ها، اعتقادات و نظام اقتصادی، مخالف شیوه‌های بهره‌برداری قطعه‌ای بوده‌اند و برای حل این معضل توسعه و مدیریت روستایی، فرآیند اصلاحات ارضی و سرانجام یکپارچه‌سازی و تجهیز اراضی را یک ضرورت دانسته و به آن پرداخته‌اند.
۲۰۰۵	Gajendra	طبق مطالعات صورت گرفته، در نظام کشاورزی سنتی، زمین در اختیار هر کشاورز غالباً به صورت قطعات پراکنده‌است. چنین آرایشی از اراضی (تعداد قطعات و پراکنش نامنظم) در نظام سنتی را، شاید بتوان حتی یک فرصت و عامل مؤثر در شکل‌گیری کارکردهای مثبت نظام سنتی نیز به شمار آورد.
۱۳۸۵	آهنگر کلایی و همکاران	اطلاعات و داده‌های به‌دست آمده با استفاده از تکنیک AHP (روش تجزیه و تحلیل چند معیاره) بررسی شد و سپس اولویت‌بندی میان عوامل محدودکننده صورت گرفت. نتایج تحقیق نشان داد که مشکل فرهنگی - اجتماعی در جامعه کشاورزی، اصلی‌ترین عامل محدودکننده اجرای طرح یکپارچه‌سازی اراضی است.
۱۳۸۱	عنایتی	با توجه به مشکلات پیش روی طرح تجهیز و نوسازی، این طرح نیازمند بازنگری بوده و احساس می‌گردد که بازخورد اجرای طرح، با عنایت به مشکلات اجرایی طرح ارزیابی گشته و راهکارهایی از سوی مسئولین و متولیان امور ارائه گردد. حل مسائل اجتماعی و دخالت فرهنگ و باورهای کشاورزی نیز، از اساسی‌ترین عناصری است که می‌تواند در اجرای طرح تأثیرگذار باشند که نیازمند کارهای فرهنگی زیاد و مداوم بوده‌است.
۱۳۸۱	عسگری تشکری و همکاران	بهره‌برداری از اراضی شالیزاری سنتی دارای معایب و مشکلات زیادی می‌باشد، که ضروری‌ترین اقدام در بهبود وضعیت اراضی شالیزاری سنتی، تجهیز، نوسازی و یکپارچه‌سازی آن برای حصول به اهدافی چون استفاده بهینه و مفید از اراضی و بهره‌وری مناسب آن با ایجاد قطعات زراعی با ابعاد هندسی مناسب برای کرت‌های برنج به منظور پی‌ریزی بستری مناسب برای مکانیزاسیون و ... می‌باشد.
۱۳۹۰	طرح پژوهشی جهاد کشاورزی گیلان	مهمترین نتایج تحقیق حاکی از عدم احداث جاده‌های فرعی عرضی به دلیل افزایش هزینه و استفاده از زمین می‌باشد و خاک مورد نیاز برای جاده‌سازی عموماً از خاک‌های زراعی بوده که به دلیل وجود بقایای نباتی مستعد، رشد علف‌های هرز به مقدار زیاد می‌باشد. تحقیق حاکی از آن است که اگرچه احداث جاده‌های فرعی در مزارع با مشکلاتی روبرو است، اما از نقاط قوت طرح محسوب می‌شود.

شکل ۱: مشکلات شالیکاران در کشت سنتی قبل از اجرای طرح

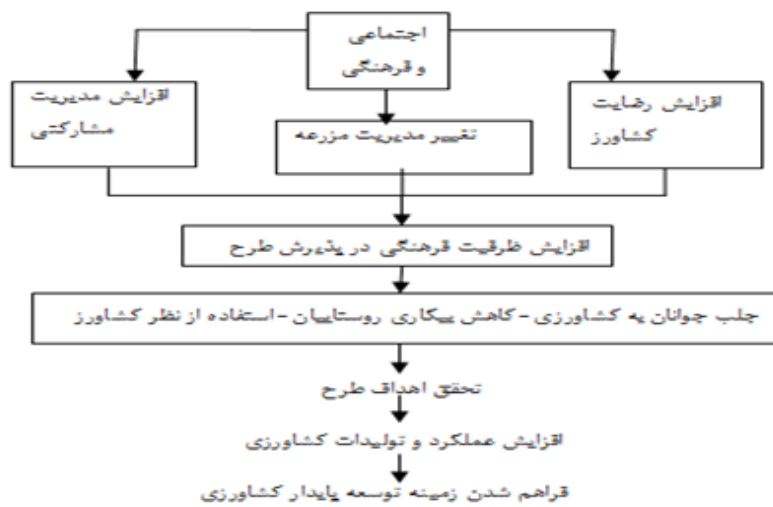

شکل ۲: کشت برنج به شیوه مکانیزه بعد از اجرای طرح

شکل ۳: اراضی یکپارچه شده در روستای خورشید

مدل مفهومی تحقیق

شکل ۴: ارزیابی اثرات اجتماعی، فرهنگی طرح یکپارچه سازی اراضی شالیزار

روش تحقیق و جمع‌آوری اطلاعات

روش انجام تحقیق اکتشافی و به صورت توصیفی و تحلیلی می‌باشد که با استفاده از تحلیل محتوایی و روش‌های مناسب آماری به آزمون فرضیه پرداخته شده است. روش گردآوری اطلاعات، کتابخانه‌ای و پیمایشی است، یعنی با استفاده از آمار، اسناد، کتب، مقالات، طرح‌ها و پروژه‌ها و نیز انجام مصاحبه و تکمیل پرسشنامه و مشاهدات میدانی انجام گرفته است و سپس اطلاعات و داده‌های آماری در دو بخش توصیفی و استنباطی مورد بررسی و تجزیه و تحلیل قرار گرفته است. در قسمت تحلیلی نرم‌افزاری که جهت تجزیه و تحلیل اطلاعات جمع‌آوری شده، مورد استفاده قرار گرفته است، نرم افزار Excel و Spss می‌باشد و برای تعیین همبستگی میان دو دیدگاه کشاورزان و کارشناسان در مورد میزان موفقیت اجرای طرح تجهیز، نوسازی و یکپارچه‌سازی اراضی شالیزاری در بعد اجتماعی و فرهنگی از آزمون کیفی آماری ضریب همبستگی پیرسون^۱ استفاده شده است. همچنین برای تهیه نقشه از منطقه مورد مطالعه از نرم افزار GIS استفاده شده است.

- برآورد حجم نمونه: گروه اول جامعه آماری تحقیق شامل بهره‌برداران ۹ روستای دهستان قره‌طغان شهرستان نکا می‌باشد. تعداد کل بهره‌برداران منطقه یا همان جامعه آماری ۲۴۰۵ نفر می‌باشد. گروه دوم کارشناسان مربوط به طرح می‌باشند که تعداد کل کارشناسان مربوطه ۷۳ نفر می‌باشند، که برای تعیین تعداد حجم نمونه از دو مرحله استفاده شده است. در مرحله اول با استفاده از فرمول کوکران و با ضریب دقت ۰/۰۶ درصد و با اطمینان ۰/۹۵ درصد، تعداد ۲۶۰ نمونه از کل جامعه آماری یعنی ۲۴۰۵ بهره‌بردار و تعداد ۶۸ نمونه از کل جامعه آماری یعنی ۷۳ کارشناسان برآورد گردیده است. در مرحله دوم با فرمول تخصیص متناسب، یعنی تعداد بهره‌برداران هر روستا تقسیم بر کل بهره‌برداران جامعه آماری می‌شود که نتیجه آن در تعداد کل حجم نمونه ضرب می‌گردد. تعداد حجم نمونه در هر روستا (۹ روستا) و تعداد حجم نمونه کارشناسان در ادارات (۵ اداره) در جدول (۲) و (۳) مشخص گردیده است.

جدول ۲: تعداد کل بهره‌برداران مشمول طرح و حجم نمونه دهستان قره‌طغان

ردیف	۱	۲	۳	۴	۵	۶	۷	۸	۹	جمع
نام روستا	خورشید	نیمچاه	آلوکنده	حاجی محله	ولاشد	شهاب‌الدین	بهبادکلا	اطرب	سیاوشکلا	۹
کل بهره‌برداران	۶۱۰	۱۲۴	۲۰۱	۲۱۸	۱۸۹	۱۵۴	۲۷۲	۴۱۰	۲۲۷	۲۴۰۵
حجم نمونه	۶۶	۱۳	۲۲	۲۴	۲۰	۱۷	۲۹	۴۴	۲۵	۲۶۰

جدول ۳: تعداد کل کارشناسان مربوط به طرح و حجم نمونه کارشناسان

ردیف	۱	۲	۳	۴	۵	جمع
نام اداره	جهاد کشاورزی استان مازندران	جهاد کشاورزی شهرستان نکا	مشاوران اجرایی طرح	اعضای شوراهای مورد مطالعه	فارغ التحصیلان کشاورزی مرتبط با طرح در روستاهای مورد مطالعه	۵
کل کارشناسان	۳۵	۱۵	۹	۹	۵	۷۳
حجم نمونه	۳۳	۱۴	۸	۸	۵	۶۸

و ۱۲۷ آبادی دارای سکنه و ۵ آبادی خالی از سکنه می باشد (فرمانداری نکا). دهستان قره طغان دارای ۲۱۵۸۷ نفر می باشد. در سال ۱۳۸۸ بیشترین جمعیت در بین روستاهای مورد مطالعه را روستای خورشید با ۲۲۳۵ نفر و کمترین تعداد جمعیت روستای نیم چاه با ۴۴۸ نفر می باشد. مشخصات جمعیتی روستاهای مورد مطالعه در جدول (۴) آورده شده است.

- فرضیه: به نظر می رسد اجرای طرح از دیدگاه کشاورزان و کارشناسان، موجب اثرات مثبت اجتماعی و فرهنگی در منطقه شده است و بین دیدگاه کشاورزان و کارشناسان در این مورد همبستگی مثبت وجود دارد.

معرفی منطقه مورد مطالعه

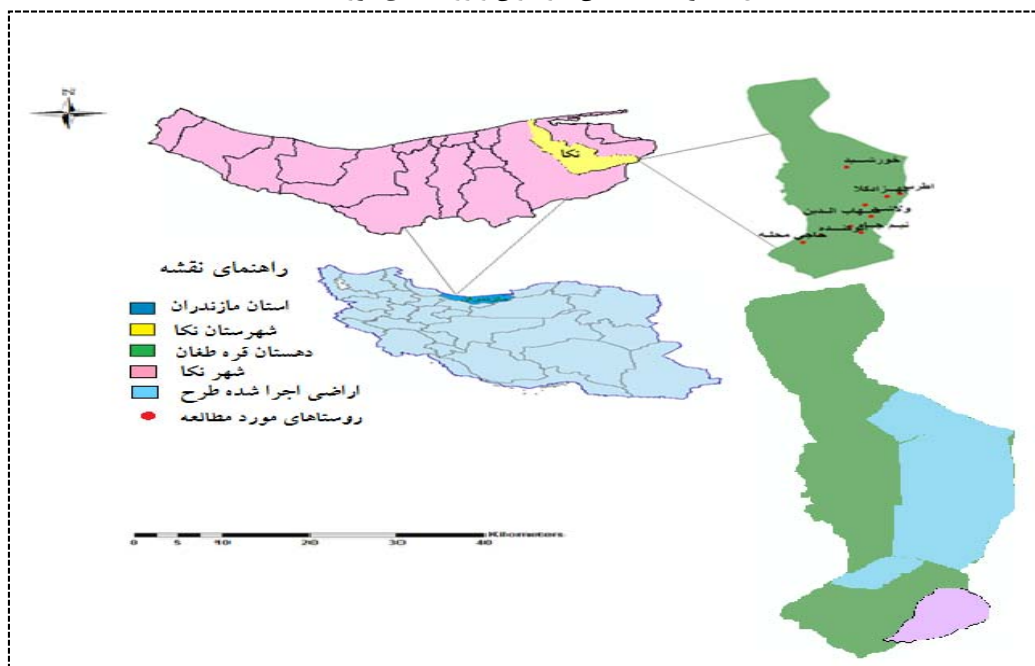
شهرستان نکا دارای یک نقطه شهری شامل شهر نکا و ۲ بخش شامل مرکزی و هزارجریب و ۵ دهستان

جدول ۴: جمعیت و تعداد خانوار در روستاهای مورد مطالعه

نام روستا	جمعیت	تعداد خانوار	بعد خانوار	جمعیت	تعداد خانوار	بعد خانوار	جمعیت	تعداد خانوار	بعد خانوار
خورشید	۲۲۰۵	۶۰۲	۳/۷	۲۲۴۵	۶۲۱	۳/۶	۲۲۳۵	۶۱۰	۳/۷
سیاوشکلا	۷۱۰	۱۸۰	۳/۹	۷۵۳	۱۹۹	۳/۸	۸۴۳	۲۲۷	۳/۷
نیم چاه	۳۹۳	۱۰۹	۳/۶	۴۲۳	۱۲۱	۳/۵	۴۴۸	۱۲۴	۳/۶
آلوکنده	۷۷۳	۱۸۳	۴/۵	۷۹۸	۱۹۴	۴/۱	۸۴۴	۲۰۱	۴/۲
حاجی محله	۹۰۴	۲۲۷	۴	۹۱۹	۲۳۴	۳/۹	۹۰۸	۲۱۸	۴/۲
ولاشد	۶۸۶	۱۸۶	۳/۷	۷۱۲	۱۹۹	۳/۶	۶۹۸	۱۸۹	۳/۷
شهاب الدین	۵۳۱	۱۱۶	۴/۶	۵۴۴	۱۲۱	۴/۵	۶۱۱	۱۵۴	۴
بهبادکلا	۹۶۸	۲۵۶	۳/۸	۹۹۵	۲۶۸	۳/۷	۱۰۳۵	۲۷۲	۳/۸
اطرب	۱۴۵۳	۴۱۰	۳/۵	۱۴۸۶	۴۲۴	۳/۵	۱۴۷۸	۴۱۰	۳/۶
جمع کل	۸۶۲۳	۲۲۶۹	۳/۸	۸۸۷۵	۲۳۸۱	۳/۷	۹۱۰۰	۲۴۰۵	۳/۸

منبع: اداره بهداشت و درمان شهرستان نکا ۱۳۸۸

شکل ۵: موقعیت استان مازندران و روستاهای مورد مطالعه

تجزیه و تحلیل یافته‌های تحقیق

- یافته‌های توصیفی تحقیق

✓ بررسی انواع واحدهای بهره‌برداری کشاورزان:

چنان که در جدول (۵) آمده‌است، از بین کل حجم نمونه کشاورزان پاسخگو مشخص گردید که اکثریت

واحدهای بهره‌برداری آنان در منطقه یعنی ۹۶/۵ درصد از نوع خانوادگی یا دهقانی مستقل هستند و فقط ۳/۵ درصد به صورت مشاع بهره‌برداری می‌کنند. لازم به ذکر است که نوع واحدهای بهره‌برداری بعد از اجرای طرح تغییری نکرده‌است.

جدول ۵: توزیع فراوانی پاسخگویان بر حسب نوع واحدهای بهره‌برداری

نوع واحد بهره‌برداری	فراوانی	درصد	درصد تجمعی
خانوادگی(دهقانی مستقل)	۲۵۱	۹۶/۵	۹۶/۵
مشاع	۹	۳/۵	۱۰۰
جمع	۲۶۰	۱۰۰	-

یافته‌های میدانی

✓ ویژگی فردی کارشناسان:

سمت اجرایی در طرح: در خصوص سمت اجرایی کارشناسان مورد مطالعه، طبق جدول (۶)، ۲۰/۶ درصد در جهاد کشاورزی شهرستان نکا، ۱۱/۸ درصد در شورای روستاهای مورد مطالعه، ۴۸/۵ درصد در جهاد

کشاورزی استان مازندران، ۱۱/۸ درصد به عنوان مشاوران طرح و ۷/۳ درصد از فارغ التحصیلان رشته کشاورزی مرتبط با طرح در روستاهای مورد مطالعه می‌باشند.

جدول ۶: توزیع فراوانی سمت اجرایی پاسخ‌دهندگان

سمت اجرایی	فراوانی	درصد	درصد تجمعی
جهاد کشاورزی شهرستان نکا	۱۴	۲۰/۶	۲۰/۶
شورای روستاها	۸	۱۱/۸	۳۲/۴
جهاد کشاورزی استان	۳۳	۴۸/۵	۸۰/۹
مشاوران طرح	۸	۱۱/۸	۹۲/۷
فارغ التحصیلان کشاورزی	۵	۷/۳	۱۰۰
جمع	۶۸	۱۰۰	-

یافته‌های میدانی

اندازهٔ یکسان استاندارد تقسیم شوند. در اینجا ممکن است اراضی کشاورزان تقسیم شده و در زمین کشاورز همسایه قرار گیرد، البته کارشناسان طرح با توجه به کیفیت زمین و قیمت آن، توافقی بین کشاورزان انجام می‌دهند؛ اما به دلایل مختلف از جمله گران بودن کارگر، کشاورز ترجیح می‌دهد اراضی او در همان ابعاد کوچک باشد تا در فرصت کافی به اراضی خود رسیدگی کند. در نتیجه برای اجرای کامل و صحیح طرح باید یکپارچه‌سازی اراضی که یکی از قسمت‌های مهم طرح می‌باشد، اجرا شود و این نارضایتی با روند آموزشی و ترویج کشاورزان و جلب رضایت آن‌ها و با در نظر گرفتن کیفیت زمین و قیمت آن می‌توان مرتفع نمود.

- بررسی رضایت بهره‌برداران از نحوه تقسیم

زمین: در بین پاسخ‌دهندگان به این پرسش ۸۱/۱ درصد بهره‌برداران از تقسیم مالکیت ناراضی بوده‌اند و ۱۸/۹ درصد راضی بودند. از بین افرادی که ناراضی بودند ۴۸/۰۷ درصد، علت عدم رضایت را جابجا شدن زمین و ۳۳/۰۳ درصد دلیل نارضایتی را دو تکه شدن زمین بیان کردند. این به این معنا می‌باشد که بهره‌برداران از این که اراضیشان تقسیم شده ناراضی بودند و این از موارد مخالفت کشاورزان با اجرای طرح در زمین خود می‌باشد. در این خصوص باید گفت که با یکپارچه‌شدن اراضی، تمامی قطعات در ابعاد هندسی استاندارد تقسیم می‌شوند که برای سهولت تراکتورهای کوچک ۰/۳ تا ۰/۴ هکتار می‌باشد که البته این مقدار می‌تواند بیشتر هم باشد. بنابراین تمامی قطعات باید در

جدول ۷: بررسی رضایت بهره‌برداران از تقسیم اراضی بعد از اجرای طرح

عادلانه بودن تقسیم زمین	فراوانی	درصد	درصد تجمعی
بله	۴۹	۱۸/۹	۱۸/۹
خیر	دو تکه شدن زمین	۳۳/۰۳	۵۱/۹۳
	جابجا شدن	۴۸/۰۷	۱۰۰
جمع	۲۶۰	۱۰۰	-

یافته‌های میدانی

نظرات آنان را جویا شدیم که نتایج آن در جدول (۸) آمده‌است. چنان که این جدول نشان می‌دهد، بیشترین رضایت بهره‌برداران از بین مراحل اجرای طرح، قسمت جاده‌کشی بین مزارع بوده‌است، به طوری که حدود ۴۳ درصد بهره‌برداران از این مرحله رضایت داشتند؛ چرا که یکی از بزرگترین مشکل کشاورزان منطقه، عبور خود کشاورز و نقل و انتقال ماشین آلات در مزارع است که قبل از اجرای طرح، این نقل و انتقال‌ها باعث خسارت به زمین خود کشاورز و زمین همسایه شده‌است. بعد از آن از کانال‌کشی بین مزارع رضایت داشتند که حدود ۱۶ درصد بهره‌برداران می‌باشند.

بررسی رضایت بهره‌برداران از زمان اجرای طرح: زمان اجرای طرح از نظر تمامی بهره‌برداران مناسب بوده و همگی رضایت کامل داشتند. علت رضایت بهره‌برداران به دلیل اجرای طرح در فصل زمستان بوده‌است که در این فصل معمولاً کشت و کار در منطقه انجام نمی‌گیرد.

بررسی رضایت بهره‌برداران از مراحل مختلف طرح: طرح تجهیز، نوسازی و یکپارچه‌سازی اراضی دارای مراحل مختلف می‌باشد. به منظور بررسی میزان رضایت بهره‌برداران از اجرای طرح تجهیز، نوسازی و یکپارچه‌سازی اراضی به تفکیک مراحل مختلف،

جدول ۸: توزیع فراوانی رضایت از قسمت‌های مختلف طرح

رضایت از کدام قسمت طرح	بهسازی و شکل هندسی زمین	کانال‌کشی بین مزارع	جاده بین مزارع	تسطیح اراضی	یکپارچه‌سازی اراضی	همه مراحل	جمع
فراوانی	۲۰	۴۲	۱۱۱	۱۳	۱۹	۵۵	۲۶۰
درصد	۷/۷	۱۶/۲	۴۲/۷	۵	۷/۳	۲۱/۲	۱۰۰
درصد تجمعی	۷/۷	۲۳/۸	۶۶/۵	۷۱/۵	۷۸/۸	۱۰۰	-

یافته‌های میدانی

رضایت کارشناسان از زمان اجرای طرح: از بین کل کارشناسان حجم نمونه، ۳۳/۸ درصد آن‌ها موافق و ۶۶/۲ درصد از زمان اجرای طرح رضایت نداشتند. کارشناسان مورد مطالعه علت این عدم رضایت را سرمای هوا، بارش زیاد و باتلاقی شدن اراضی بیان می‌کنند.

همکاری با مسئولین در صورت تداوم اجرای طرح: در تحقیقات میدانی و مصاحبه با بهره‌برداران حجم نمونه، مشخص گردید میزان همکاری و مشارکت آنان با مسئولین و مجریان طرح بسیار بالا بوده و حتی در صورت توجه کارشناسان به نظرات کشاورزان در طراحی و تداوم اجرای طرح، مشارکت آن‌ها بیشتر نیز خواهد شد. در پاسخ به این سؤال، همه بهره‌برداران راضی به همکاری با مسئولان طرح بودند.

جدول ۹: توزیع فراوانی رضایت کارشناسان از زمان طرح

رضایت از زمان طرح	فراوانی	درصد	درصد تجمعی
بله	۲۳	۳۳/۸	۳۳/۸
خیر	۴۵	۶۶/۲	۱۰۰
جمع	۶۸	۱۰۰	-

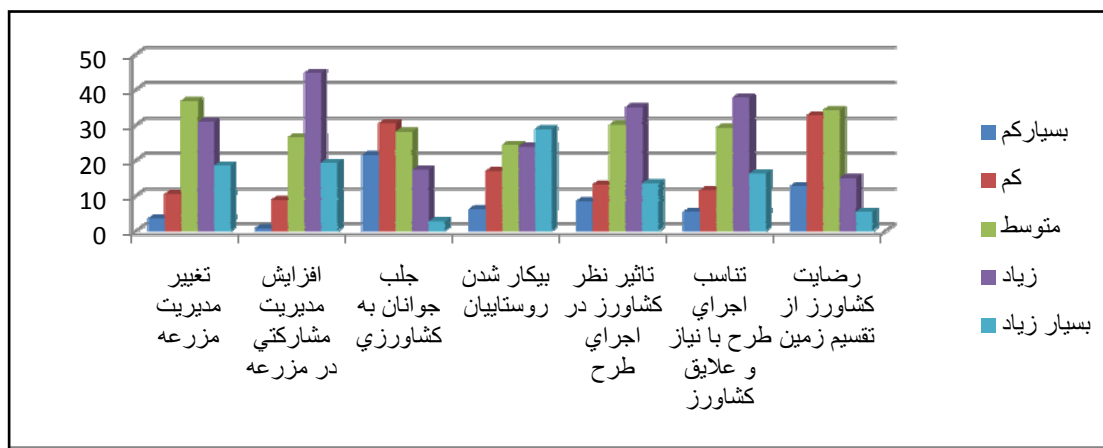
یافته‌های میدانی

مشارکتی و بیکار شدن روستاییان حداکثر امتیاز ۵ برای بسیار کم در نظر گرفته شده است و با توجه به این امر جدول توزیع فراوانی پاسخ‌دهندگان (۱۰) تشکیل شده است. چگونگی توزیع نسبی پاسخگویی کشاورزان به شاخص اجتماعی - فرهنگی در جدول (۱۱) آمده است.

یافته‌های استنباطی (تحلیلی)
 بررسی میزان موفقیت اجرای طرح از لحاظ شاخص اجتماعی - فرهنگی از دیدگاه کشاورزان و کارشناسان: قابل ذکر است که در جدول ارزیابی جامعه کشاورزان از لحاظ شاخص اجتماعی و فرهنگی، سه متغیر تغییر مدیریت مزرعه، افزایش مدیریت

جدول ۱۰: توزیع نسبی پاسخگویی کشاورزان به شاخص اجتماعی - فرهنگی

ردیف	شاخص	ارزیابی جامعه کشاورزان (درصد مؤثر)					جمع
		بسیار زیاد	زیاد	متوسط	کم	بسیار کم	
۱	تغییر مدیریت مزرعه	۱۸/۵	۳۰/۸	۳۶/۸	۱۰/۴	۳/۵	۱۰۰
۲	افزایش مدیریت مشارکتی در مزرعه	۱۹/۲	۴۴/۷	۲۶/۵	۸/۸	۰/۸	۱۰۰
۳	جلب جوانان به کشاورزی	۲/۷	۱۷/۳	۲۸/۱	۳۰/۴	۲۱/۵	۱۰۰
۴	بیکار شدن روستاییان	۲۸/۸	۲۳/۸	۲۴/۳	۱۶/۹	۶/۲	۱۰۰
۵	تأثیر نظر کشاورز در اجرای طرح	۱۳/۵	۳۵	۳۰	۱۳/۱	۸/۴	۱۰۰
۶	تناسب اجرای طرح با نیاز و علایق کشاورز	۱۶/۲	۳۷/۷	۲۹/۲	۱۱/۵	۵/۴	۱۰۰
۷	رضایت کشاورز از تقسیم زمین	۵/۴	۱۵	۳۴/۲	۳۲/۷	۱۲/۷	۱۰۰

شکل ۶: پاسخگویی کشاورزان به شاخص اجتماعی - فرهنگی

جدول ۱۱: توزیع فراوانی پاسخ‌دهندگان به شاخص‌های اجتماعی و فرهنگی

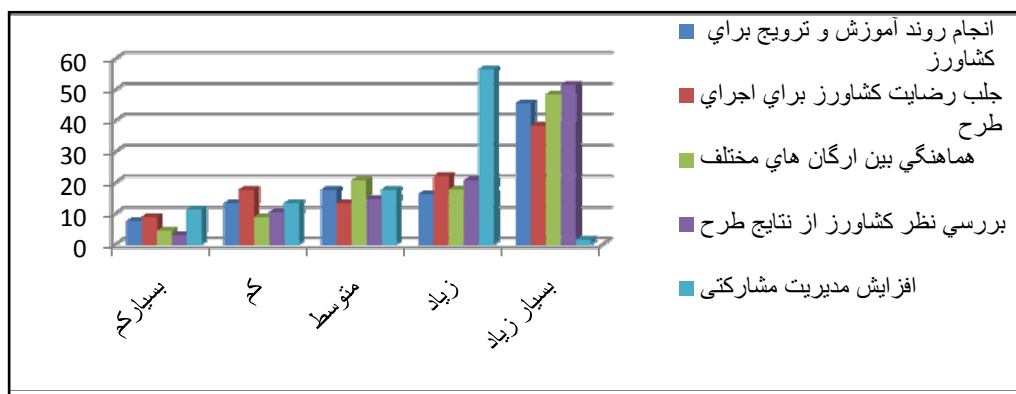
پاسخ به شاخص اجتماعی و فرهنگی	فراوانی مطلق	فراوانی درصدی	فراوانی تجمعی
کم	۱۳۷	۵۲/۷	۵۲/۷
متوسط	۶۳	۲۴/۲	۷۶/۹
زیاد	۶۰	۲۳/۱	۱۰۰
جمع کل	۲۶۰	۱۰۰	-

بوده‌اند؛ یعنی اجرای طرح از لحاظ شاخص اجتماعی و فرهنگی از دیدگاه بهره‌برداران ناموفق بوده‌است.

با توجه به جدول (۱۱)، ۵۲/۷ درصد پاسخ‌دهندگان از لحاظ اجتماعی و فرهنگی از اجرای طرح رضایت نداشته‌اند و فقط ۲۳/۱ درصد راضی

جدول ۱۲: چگونگی توزیع نسبی پاسخگویی کارشناسان به شاخص اجتماعی - فرهنگی

ردیف	شاخص	ارزیابی جامعه کارشناسان (درصد مؤثر)					جمع
		بسیار زیاد	زیاد	متوسط	کم	بسیار کم	
۱	انجام روند آموزش و ترویج برای کشاورز	۴۵/۶	۱۶/۲	۱۷/۶	۱۳/۲	۷/۴	۱۰۰
۲	جلب رضایت کشاورز برای اجرای طرح	۳۸/۳	۲۲/۱	۱۳/۲	۱۷/۶	۸/۸	۱۰۰
۳	هماهنگی بین ارگان‌های مختلف	۴۸/۵	۱۷/۷	۲۰/۶	۸/۸	۴/۴	۱۰۰
۴	بررسی نظر کشاورز از نتایج طرح	۵۱/۵	۲۰/۶	۱۴/۷	۱۰/۳	۲/۹	۱۰۰
۵	افزایش مدیریت مشارکتی	۱/۵	۵۶/۵	۱۷/۶	۱۳/۲	۱۱/۲	۱۰۰

شکل ۷: پاسخگویی کارشناسان به شاخص اجتماعی - فرهنگی

جدول ۱۳: توزیع فراوانی پاسخ‌دهندگان به شاخص‌های اجتماعی و فرهنگی

پاسخ به شاخص اجتماعی و فرهنگی	فراوانی مطلق	فراوانی درصدی	فراوانی تجمعی
کم	۱۰	۱۴/۷	۱۴/۷
متوسط	۱۱	۱۶/۲	۳۰/۹
زیاد	۴۷	۶۹/۱	۱۰۰
جمع کل	۶۸	۱۰۰	-

آمده است. برای مشخص شدن این رابطه ابتدا، رابطه بین میزان موفقیت اجرای طرح با تک تک متغیرها از دیدگاه کشاورزان و کارشناسان به طور جداگانه پرداخته و تأیید H_0 یا رد H_0 به وسیله همبستگی پیرسون انجام شده و بعد آزمون آماری بین دو جامعه مورد مطالعه انجام شده و نتیجه نهایی با توجه به فرضیه مشخص شده است. در جدول ضریب همبستگی بین دو گروه، سطح معناداری (sig) یا احتمال اشتباه رابطه بین دیدگاه دو گروه نشان داده شده است. حداکثر احتمال اشتباه قابل قبول از نظر آماری ۰/۰۵ (یا احتمال صحت ۹۵ درصد) می باشد. بنابراین آن گونه همبستگی قابل قبولند که سطح معناداری آن ها حداقل ۰/۰۵ باشند.

با توجه به جدول (۱۳) ۶۹/۱ درصد کارشناسان از اجرای طرح از لحاظ اجتماعی و فرهنگی رضایت داشتند و فقط ۱۴/۷ درصد آن ها ناراضی بوده اند؛ یعنی اجرای طرح از لحاظ اجتماعی و فرهنگی از نظر کارشناسان موفق بوده است. از آنجایی که میزان موفقیت اجرای طرح از لحاظ شاخص اقتصادی از دیدگاه کشاورزانی که طرح در اراضی آن ها اجرا شده و کارشناسانی که طرح را طراحی و اجرا کرده اند، ممکن است متفاوت باشد، بنابراین به بررسی رابطه نظر این دو گروه جامعه مورد مطالعه می پردازیم، تا در آخر متوجه نقاط مثبت و منفی طرح از دیدگاه کارشناسان و از دیدگاه کشاورزان شویم. برای تعیین رابطه میان دو گروه مورد مطالعه از آزمون کیفی همبستگی پیرسون (X^2) استفاده شده و نتایج زیر بدست

جدول ۱۴: ضریب همبستگی پیرسون (X^2) میزان موفقیت اجرای طرح از دیدگاه کشاورزان

نتیجه آزمون	میزان احتمال محاسبه شده از دیدگاه کشاورزان (sig)	شاخص
تایید H_0	۰/۴۴۵	۱- تغییر مدیریت مزرعه در اثر اجرای طرح
تایید H_0	۰/۲۱۷	۲- افزایش مدیریت مشارکتی مزرعه
تایید H_0	۰/۵۴۸	۳- جلب جوانان به کشاورزی
تایید H_0	۰/۱۷۹	۴- بیکار شدن روستاییان
رد H_0	۰/۰۳۲	۵- تاثیر نظر کشاورز در اجرای طرح
رد H_0	۰/۰۲۴	۶- تناسب اجرای طرح با نیاز و علایق کشاورز
تایید H_0	۰/۳۴۸	۷- رضایت کشاورز از تقسیم زمین

می باشد. به عبارتی H_0 شاخص های مورد نظر تأیید می گردد؛ یعنی طرح اجرا شده نتوانست از لحاظ شاخص های مورد نظر رضایت کشاورزان را جلب کند.

با توجه به جدول (۱۴) سطح معناداری تمامی شاخص ها، به غیر از تأثیر نظر کشاورز در اجرای طرح و تناسب طرح با نیاز و علایق کشاورز، بزرگتر از ۰/۰۵

جدول ۱۵: ضریب همبستگی پیرسون (X2) میزان موفقیت اجرای طرح از دیدگاه کارشناسان

شاخص	میزان احتمال محاسبه شده از دیدگاه کارشناسان (sig)	نتیجه آزمون
۱- انجام روند آموزش و ترویج برای کشاورزان	۰/۰۱۰	رد H0
۲- جلب رضایت کشاورز برای اجرای طرح در زمین	۰/۰۴۲	رد H0
۳- هماهنگی بین ارگان های مختلف	۰/۰۳۴	رد H0
۴- بررسی نظر کشاورز از نتایج اجرای طرح	۰/۰۲۶	رد H0
۵- افزایش مدیریت مشارکتی	۰/۰۱۲	رد H0

طرح توانسته است از لحاظ شاخص‌های بیان شده نظر کارشناسان را جلب کند.

با توجه به جدول (۱۵): تمامی شاخص‌ها سطح معناداری آن‌ها کمتر از ۰/۰۵ می‌باشد؛ یعنی H0 شاخص‌های بیان شده رد می‌گردد؛ به عبارتی اجرای

جدول ۱۶: همبستگی پیرسون (X2) میزان موفقیت اجرای طرح بین نظر کارشناسان و کشاورزان

نظر کارشناسان	نظر کشاورزان	ضریب همبستگی	سطح معناداری	تعداد نمونه
نظر کارشناسان نسبت به موفقیت طرح از لحاظ اجتماعی و فرهنگی	۱	۰/۰۷۲-	۰/۱۴۳	۶۸
	۲۶۰			
نظر کارشناسان نسبت به موفقیت طرح از لحاظ اجتماعی و فرهنگی	۱	۰/۰۷۲-	۰/۱۴۳	۶۸
	۲۶۰			

بسیار مهم می‌باشد؛ چرا که تکه تکه شدن زمین‌ها و استفاده از آبیاری سنتی باعث به وجود آمدن مشکلات اجتماعی زیادی از جمله: درگیری بین شالیکاران می‌شود. این درگیری‌های اجتماعی باعث کاهش همبستگی اجتماعی بین شالیکاران می‌گردد. نتایج بدست آمده از تجزیه و تحلیل داده‌ها در دو بخش توصیفی و تحلیلی حاکی از عدم موفقیت اجرای طرح از بعد اجتماعی و فرهنگی از دیدگاه کشاورزان بوده‌است. در قسمت یافته‌های تحقیق و ارزیابی دیدگاه کشاورزان و کارشناسان در مورد اجرای موفق طرح از بعد اجتماعی و فرهنگی، نشان می‌دهد که نتایج آماری با توجه به ضریب همبستگی ۰/۰۷۲- و سطح معناداری

با توجه به جدول (۱۶) سطح معناداری بین دو دیدگاه کشاورزان و کارشناسان، ۰/۱۴۳ می‌باشد. بنابراین فرضیه سوم ما رد می‌شود؛ یعنی بین نظر کارشناسان و کشاورزان در مورد موفقیت اجرای طرح از لحاظ اجتماعی و فرهنگی، رابطه مؤثر وجود ندارد. همچنین همبستگی بین این دو دیدگاه ۰/۰۷۲- می‌باشد.

جمع‌بندی و نتیجه گیری

به طور کلی بعد اجتماعی طرح‌هایی از جمله طرح تجهیز، نوسازی و یکپارچه‌سازی اراضی شالیزاری که به طور مستقیم مرتبط با کشاورزان و شالیکاران است،

کسر نمایند، تا قطعات منظم و به اشکال هندسی تبدیل شود و همین موضوع بعضاً نارضایتی کشاورزان را فراهم کرده‌است و بیان کردند، این کار به نوعی مدیریت مستقل آن‌ها را خدشه‌دار نموده‌است. البته این امر به این علت می‌باشد که روحیه تعاونی و اشتراکی و همکاری بین کشاورزان ما کمتر وجود دارد و اطلاع ندارند که همکاری در زمینه فوق در نهایت موجب افزایش عملکرد و تولید و کاهش هزینه‌ها خواهد شد. لذا برای رسیدن به اهداف فوق کلاس‌ها و دوره‌های آموزشی - ترویجی ضروری است تا آگاهی آن‌ها در این زمینه ارتقا یابد.

- ارائه راهکارها

- ۱- تسریع در قانون‌مند نمودن طرح
  - ۲- فعال نمودن بخش ترویج و آموزش کشاورزی
  - ۳- استفاده از نظرات کشاورز در مورد نتایج طرح پس از اجرای آن
  - ۴- حفظ مالکیت و استقلال عمل بهره‌بردار به عنوان یکی از مبانی اصلی طرح
  - ۵- ایجاد اتحادیه‌ها و تعاونی‌های تولید برنج
  - ۶- ایجاد امنیت شغلی و بیمه محصولات برای شالیکاران
  - ۷- ایجاد خود اتکایی برای شالیکاران و وابستگی کمتر آن‌ها به منابع خارج از مزرعه
  - ۸- ایجاد فرصت‌های شغلی و جلب جوانان به کشاورزی
- برای ایجاد فرصت‌های شغلی و جلب جوانان به کشاورزی موارد زیر پیشنهاد می‌شود:
- ۱- با اجرای طرح، شرایط کشت مکانیزه در منطقه مورد مطالعه فراهم شده‌است. با بهره‌گیری از افراد فارغ التحصیل کشاورزی در این مناطق در فعالیت‌های اجرایی طرح، می‌توان ضمن ایجاد اشتغال در روستاها

۰/۱۴۳، بزرگتر از ۰/۰۵ است. بنا براین چون سطح معناداری محاسبه شده ۰/۱۴۳ از سطح معناداری مورد نظر ۰/۰۵ بیشتر است؛ لذا این فرضیه مورد تأیید واقع نمی‌شود. به عبارتی با توجه به یافته‌های بدست آمده، رابطه مستقیم و مؤثری بین دیدگاه کشاورزان و کارشناسان در مورد موفقیت اجرای طرح از بعد اجتماعی و فرهنگی وجود ندارد. به عبارتی دیدگاه کشاورزان و کارشناسان در این زمینه متفاوت است و همگرایی وجود ندارد، به طوری که از دیدگاه کارشناسان اجرای طرح تجهیز، نوسازی و یکپارچه سازی اراضی از بعد اجتماعی - فرهنگی مثبت ارزیابی شده و سطح معناداری تمامی متغیرها در نظر گرفته شده، کمتر از ۰/۰۵ می‌باشد. از دیدگاه کشاورزان اجرای طرح از بعد فوق، ناموفق ارزیابی گردیده و سطح معناداری اغلب متغیرها، بیشتر از ۰/۰۵ بدست آمده‌است؛ لذا این فرضیه تأیید نمی‌گردد. اگر چه کارشناسان معتقدند که اجرای طرح از بعد اجتماعی - فرهنگی موفق بوده‌است، ولی کشاورزان مورد مطالعه اظهار داشته‌اند که اجرای طرح چندان موفقیت‌آمیز نبوده و باعث سلب مدیریت مستقل آن‌ها در مزرعه در بعضی از موارد کاشت - داشت و برداشت شده‌است. هم چنین اجرای طرح منجر به ایجاد فرصت‌های شغلی نگردیده و نتوانسته‌است جوانان را به کار کشاورزی جلب نماید. همچنین کشاورزان مورد مطالعه اظهار داشتند که اجرای طرح باعث بیکار شدن عده‌ای از بهره‌برداران شده‌است. طبق بررسی‌های به عمل آمده نرخ بیکاری در قبل از اجرای طرح ۴۷/۲ و در بعد از اجرای طرح ۵۰ درصد می‌باشد؛ بنابراین گفته بهره‌برداران تصدیق می‌گردد.

به منظور منظم کردن قطعات زراعی، کانال‌کشی و جاده‌سازی بین مزارع، مجریان طرح مجبور شده‌اند که بخش‌هایی از زمین‌های کشاورزان را تقسیم نموده و

مجله اقتصاد کشاورزی و توسعه، سال چهاردهم، شماره ۵۵.

- اداره آموزش و پرورش شهرستان نکا (۱۳۸۸).

- اداره منابع طبیعی شهرستان نکا (۱۳۸۸).

- افتخاری، ع (۱۳۷۵). زمینه‌های انجام فرآیند یکپارچه‌سازی اراضی زراعی در جهان با تأکید بر ایران، مجموعه مقالات اولین کنفرانس اقتصاد کشاورزی ایران، جلد اول، دانشکده کشاورزی زابل.

- بی نام (۱۳۷۴)، تجهیز و نوسازی و یکپارچه‌سازی اراضی شالیزاری در مازندران، سازمان جهاد کشاورزی مازندران، مدیریت آب و خاک.

- تشکری، عسگری؛ میرزایی، غلامرضا (۱۳۸۱). «دستاوردهای اقتصادی طرح تجهیز و نوسازی اراضی شالیزاری مازندران»، اولین همایش - کاربردی تجهیز، نوسازی و یکپارچه‌سازی اراضی شالیزاری کشور، دانشگاه آزاد اسلامی قائمشهر، ۶-۱۱.

- جهاد کشاورزی استان مازندران، (۱۳۸۸).

- جهاد کشاورزی استان مازندران، شهرستان نکا، (۱۳۸۸).

- خانه بهداشت دهستان قره‌طغان.

- سالنامه آماری استان مازندران.

- سبحانی‌پور، ابوطالب (۱۳۷۶). اصول و مبانی تهیه طرح تجهیز و نوسازی اراضی، انتشارات داخلی مدیریت آب و خاک سازمان جهاد کشاورزی استان گیلان.

- عادل‌نسب، فردوس (۱۳۸۶). «پروژه تجهیز و نوسازی اراضی شالیزاری به وسعت ۲۵۶ هکتار

- عظیمی، رضا (۱۳۸۶). تحلیلی بر روند اجرایی طرح تجهیز، نوسازی و یکپارچه‌سازی اراضی شالیزاری استان مازندران، انتشارات جهاد کشاورزی ساری.

- عنایتی، قاسم (۱۳۸۱). «چالش‌های موجود پیش‌روی تجهیز و نوسازی و یکپارچه‌سازی اراضی شالیزاری مازندران»، اولین همایش علمی - کاربردی تجهیز، نوسازی

از نیروی تحصیل‌کرده روستا که به مسائل کشاورزی منطقه خود بهتر آشنا است، استفاده مفید کرد.

۲- ایجاد تعاونی کشاورزی در روستاها جهت تصحیح نظام مدیریت کشاورزی و ایجاد فرصت‌های شغلی برای جوانان روستا.

۳- اعطای وام بی‌بهره و یا با بهره کم برای جوانان و تشویق آن‌ها به فعالیت‌های کشاورزی.

۴- تضمین خرید محصولات کشاورزی از کشاورزان جهت افزایش درآمد آنان برای جلوگیری از مهاجرت روستاییان به‌ویژه جوانان روستا.

۵- بکارگیری نیروی جوان و فعال روستایی در مراحل اجرایی طرح در جهت ایجاد فرصت‌های شغلی در روستاها.

۶- قطعاً مراحل مختلف طرحی که در روستا اجرا شده پس از اجرای آن نیازمند پیگیری و مراقبت می‌باشد؛ از جمله: نگهداری از تأسیسات و ماشین‌آلات، سرکشی به کانال‌های آبیاری و ... با گماردن جوانان در این کار و سپردن مسئولیت مراقبت از وسایل به جوانان، ضمن ایجاد فرصت شغلی، اشتیاق جوانان به کشاورزی را بیشتر خواهد کرد.

۷- دعوت از جوانان روستا قبل از اجرای طرح، در جهت آگاهی از نظرات آن‌ها نسبت به مراحل طرح و استفاده از نظرات آن‌ها در طراحی و اجرای طرح، جهت ایجاد حس اعتماد به نفس و علاقه جوانان به کشاورزی.

منابع

- استانداری استان مازندران، واحد نقشه و GIS، (۱۳۸۸)

- آشکار آهنگرکلایی، محمدعلی؛ اسدپور، حسن؛ علیپور، عباس (۱۳۸۵). بررسی نگرش کشاورزان به طرح یکپارچه‌سازی اراضی در شالیزارهای مازندران (جوبیار)،

- یاسوری، مجید (۱۳۸۶). مقدمه‌ای بر اقتصاد روستایی با تأکید بر بخش کشاورزی، انتشارات آستان قدس رضوی.

- یعقوبی، مجتبی؛ یعقوبی، مرتضی (۱۳۸۶). «روش‌های تجربی در اجرای شبکه آبیاری و زهکشی اراضی شالیزاری»، دومین کنفرانس ملی تجربه‌های ساخت تأسیسات آبی و شبکه‌های آبیاری و زهکشی، دانشگاه تهران.

- Gajedra s.& et al. (2005), Impact and causes of land fragmentation, and lessons learned from land consolidation in south asia available online.
- Hulenbroeck, vangand other (1996), “Evaluation of land consolidation project (LCPs) : Amultidisciplinary approach”.journal. frural studies. Vol Iz, No. 3,pp 297-310.
- Rafael C.& et al.(2002),Economic, social and environmental impact of land consolidation in Galicia ,Land use policy Vol.19 :135-147.
- Zaheer,M,(1975), “ Measures, fland reform” : consolidation of holding in India “ behavioural sciencesand community development”.
- Ziping WU.& et al.(2005), Land consolidation and productivity in Chinese household crop production, china Economic Review,vol.16 ;28-49.

و یکپارچه‌سازی اراضی شالیزاری کشور، دانشگاه آزاد اسلامی قائمشهر، ۱۴-۲۲.

- فاتحی عبدالملکی، علی (۱۳۸۱)، «متن پیام همایش تجهیز و نوسازی اراضی شالیزاری مازندران»، اولین همایش علمی - کاربردی تجهیز، نوسازی و یکپارچه‌سازی اراضی شالیزاری کشور، دانشگاه آزاد اسلامی قائمشهر، ۲-۳.

- فرمانداری شهرستان نکا (۱۳۸۸).

- کارشناس طرح تجهیز اراضی جهاد کشاورزی ساری (۱۳۸۹)

- لهسایی‌زاده، عبدالعلی (۱۳۸۷). جامعه‌شناسی کشاورزی ایران، انتشارات سمت.

- مرکز آمار ایران (۱۳۷۵). نتایج تفصیلی سرشماری عمومی نفوس و مسکن، استان مازندران.

- مرکز آمار ایران (۱۳۸۵). نتایج تفصیلی سرشماری عمومی نفوس و مسکن، استان مازندران.

- مرکز آمار ایران (۱۳۸۵). نتایج تفصیلی سرشماری عمومی نفوس و مسکن، استان مازندران، شهرستان نکا.

- مرکز آمار ایران (۱۳۸۸). نتایج تفصیلی سرشماری عمومی کشاورزی، استان مازندران، شهرستان نکا.

- مرکز بهداشت و درمان شهرستان نکا (۱۳۸۸). واحد آمار.

